

Inbreng VNO-NCW, MKB-Nederland en LTO-Nederland voor de Kabinetsformatie 2017

1. Inleiding

De verkiezingen van 15 maart 2017 vonden in velerlei opzicht onder bijzondere omstandigheden plaats. De Nederlandse economie vertoont voortgezette groei, waardoor de werkgelegenheid verder verbetert, de werkloosheid snel afneemt en het tekort op de overheidsbegroting al in 2016 is weggewerkt. Tegelijkertijd heeft de afgelopen 8 jaar zijn tol geëist. Het vertrouwen dat een ieder kan delen in de welvaart is bij een deel van de samenleving weggeëbd. De Europese samenwerking wordt op de proef gesteld door een komende Brexit. De nieuwe regering in de VS heeft gekozen voor een nieuwe, alleen op het eigen land gerichte, protectionistische koers. Turkije is op weg naar meer autocratie waardoor de verhoudingen met de Europese Unie op de proef worden gesteld. Veiligheidsvraagstukken staan weer bovenaan de agenda. Grote transitie-uitdagingen op velerlei terrein vragen dringend aandacht. En de nationale arbeidsmarkt is uit het lood door gebrekkig functionerende arbeidswetgeving.

2. Het financiële kader

Bij voortgezette economische groei mag een nieuw kabinet rekenen op een begrotingsoverschot van 1,3 % BBP in 2021 bij nog voortgezette lastenverzwaring voor burgers en bedrijven ter grootte van 5-½ mld. (uit hoofde van stijgende zorgpremies). Hiermee is sprake van een tamelijk unieke situatie: geen financiële tekorten maar veel financiële ruimte voor bijstelling van beleid. Het is essentieel hier *toekomstgericht* mee om te gaan. Toekomstige generaties dreigen buiten spel te worden gezet wanneer korte termijn besteding de overhand gaat krijgen. Het is daarom in de allereerste plaats gewenst wanneer de overheid de beschikbare financiële ruimte aanwendt voor *investeringen* in de toekomst van Nederland. Maar ook hierbij moet een aanpak worden gekozen waarbij geen geld wordt verspeeld in vele begrotingen en in “de oplossingen van het verleden”. In de tweede plaats achten wij het nodig de voorziene lastenverzwaring om te buigen naar lastenverlichting, niet alleen voor burgers, maar ook voor ondernemingen. Dit moet zo worden vormgegeven dat ook burgers en bedrijven op positieve wijze worden uitgedaagd te investeren in de eigen toekomst. In duurzame innovatie en transities. Daarvoor moeten zij erop kunnen vertrouwen dat dit *blijvende* lastenverlaging is.

VNO-NCW, MKB-Nederland en LTO Nederland adviseren in het Regeerakkoord een reservering op te nemen olopend tot 5 mld. (op jaarbasis) in 2021 voor het publieke aandeel in een aantal categorieën aan transitie-investeringen en een bijbehorend innovatieprogramma. De voorziene lastenverzwaring van 5-½ mld door stijgende zorgpremies kan sterk worden beperkt door te investeren in een Next Level Zorgprogramma². Daarnaast bestaat ruimte voor structuurversterkende blijvende

---

² De reële groei van 3,4 % per jaar bij ongewijzigd beleid kan met nieuwe hoofdlijnenakkoorden inclusief een vernieuwende investeringsparagraaf worden teruggebracht tot de groei van het nationaal inkomen. Zie de publicatie Next Level Zorg: http://www.nl-nextlevel.nl/wp-content/uploads/2017/02/nln17021_brochure_gezondheidszorg-v6.pdf.

lastenverlichting olopend tot 10 mld. (voor burgers en bedrijven beiden 5 mld.), zonder te vervallen in een scenario met begrotingstekorten.

3. Investeren in de toekomst van Nederland

- Financiële ruimte voor investeringen moeten worden benut voor de grote transitie-opgaven. Voorkomen moet worden dat nu beschikbare middelen volledig verdwijnen voor investeringen in de “oplossingen van het verleden”. Niettemin zijn reguliere investeringen in bestaande systemen nodig om soelaas te bieden voor knelpunten en noden op kortere termijn, zoals bij mobiliteit en defensie/veiligheid. Maar ze zijn onvoldoende om Nederland klaar te maken voor de toekomst.
- Daarvoor zijn in de eerste plaats transitieprogramma’s nodig die concrete paden aangeven met faciliterende condities (op basis van onze beste huidige inzichten) voor publieke en private transitie-investeringen. Dit soort programma’s zijn noodzakelijke nationale beleidskaders met ambitieuze doelstellingen en commitment van private partijen zoals bij het huidige Energieakkoord. Deze beleidskaders zorgen echter nog niet voor het op gang komen van de (bottom up)-investeringen. Dat gaat juist bij transities niet vanzelf.
- Daarom moet in de tweede plaats worden voorzien in een implementatie van de transitieprogramma’s door realisatie van concrete doorbraak- of flagshipprojecten³. Dit zijn allesbehalve kleine stapjes van geleidelijke verbetering van bestaande systemen. Het gaat om systeemdoorbraken, waarvoor echt uit een ander vaatje moet worden getapt. Met “flagships” ontstaan unieke mogelijkheden om te leren het steeds weer beter te doen, echt grote stappen voorwaarts te maken, maatschappelijk draagvlak te verkrijgen en internationaal voorop te lopen. Het mooie is dat er in korte tijd als uitwerking en op inspiratie van NL Next Level op vele tafels voorstellen en initiatieven voor transities met flagshipprojecten ontwikkeld zijn⁴. Al deze initiatieven getuigen van een enorme drive op vele niveaus om Nederland naar een volgende fase te brengen. Wij roepen op om deze energie en potentie te koesteren; er moet materieel op worden voortgebouwd.
- Nederland moet daarom voor een succesvolle implementatie van transitieprogramma’s actief aan de slag (!) om doorbraakprojecten in de benen te krijgen. Dit vraagt een slimme aanwending van nieuwe publieke middelen voor investeringen zonder deze op voorhand te verdelen over begrotingen van departementen en lokale overheden. Er is een gestructureerde en integrale aanpak nodig die daadwerkelijk uitzicht biedt op realisatie van de beoogde investeringen.

³ De woorden doorbraak- en flagship-projecten worden hierna door elkaar gebruikt. Het gaat steeds om hetzelfde: implementatie van beproefde concepten, echte investeringen, geen pilots of experimenten.

⁴ Dit geldt voor de Energietransitie, infrastructuur, mainports en mobiliteit, digitalisering van grote maatschappelijke ketens (o.a Next Level Zorg), de Bouwagenda met een 11-tal roadmaps, voorstellen voor bruisende steden en een vitaal platteland, het Next Economy Programma van de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag, een nieuwe Brainport-agenda, veiligheid van de 21ste eeuw, smart industry, projecten van vanuit de agri-food gericht op plantgezondheid, mestverwaarding en smart farming, Next Level programma “Schaarse ruimte, slimme oplossingen”, etc., etc.

- Voor een gestructureerde, samenhangende en succesvolle investeringsaanpak zijn aldus twee ingrediënten cruciaal:

A. *De totstandkoming van transitieprogramma's, waarover maatschappelijke akkoorden kunnen worden gesloten, voor:*

- Energietransitie en circulaire economie
- Digitalisering van grote maatschappelijke ketens: publiek (zorg, onderwijs, overheid zelf) en privaat (smart industry en de voedselproductie)
- Infrastructuur, mobiliteit en logistiek (van “mainports tot stedelijke bereikbaarheid”)
- Bruisende steden, regio's en een vitaal platteland in de meest duurzame delta
- Veiligheid van de 21ste eeuw: moderne defensie, cybersecurity & bestrijding criminaliteit

En een vernieuwd wetenschaps- en innovatieprogramma gericht op al deze transitiethema's inclusief de daarvoor noodzakelijke sleuteltechnologieën.

Zie het kader hierna voor een samenvatting van de programma's.

B. *Een stimulerende aanpak en regie met uitzicht op het echt op gang komen van de investeringen, door actief doorbraakprojecten met vereende krachten van de grond te krijgen.*

Ons voorstel is een Nationale Strategische Transitieboard op ministerieel niveau in te stellen met publiek-private samenstelling:

- toezien op de goede totstandkoming van de transitieprogramma's en daarover te sluiten maatschappelijke akkoorden;
- *actief* zorgen voor totstandkoming van (een pijplijn aan) concrete investeringen en publiek-private doorbraakprojecten in de praktijk. Daarbij oog hebben voor ontkokering bij de implementatie van de programma's, zodat de aanpak van de verschillende transitie's in onderlinge samenhang plaatsvindt, de transitie-investeringen complementair aan elkaar zijn en synergie bevorderen. Er zijn inmiddels vele allianties van ondernemingsorganisaties in het bedrijfsleven of van ondernemers en andere maatschappelijke organisaties (zoals de Mobiliteitsalliantie, de Kenniscoalitie, Manifest Duurzame Digitale Samenleving, de Task Force Bouw, Transitiecoalitie Energie) die zich actief willen inzetten voor de totstandkoming van investeringsplannen met doorbraakprojecten;
- richtinggevend adviseren over de aanwending van in het Regeerakkoord te reserveren publieke middelen ad 5 mld. voor de verschillende transitieprogramma's en het innovatieprogramma (zie het kader hierna). Deze middelen worden niet op voorhand verdeeld, maar *gereserveerd* voor *gerichte* concrete transitie-investeringen. Voorstellen

daartoe worden na beoordeling door de Transitieboard voorgelegd voor politieke besluitvorming.

KADER: Transitieprogramma's⁵ en een vernieuwd wetenschaps- en innovatieprogramma (NL Innovatief Topland)

Energietransitie en Circulaire Economie

Het Nederlands bedrijfsleven is volledig geëngageerd aan de transitie naar een CO₂-arme economie. Uitvoering van het Klimaatakkoord van Parijs vergt een nieuw op te stellen CO₂-transitieplan voor Nederland (2020-2030, met doorkijk naar 2050) met 5 transitiepaden voor de gebouwde omgeving, mobiliteit en transport (inclusief binnen- en kustvaart), industrie, energieproductie en agrofood. CO₂-reductie is het enige target; voor de ETS-sectoren is er de Europese doelstelling van 43% reductie in 2030 (t.o.v. 2005). Voor de overige sectoren heeft de Europese Commissie een Nederlandse doelstelling voorgesteld van 36% reductie (t.o.v. 2005). Wetgeving- nodig om de lange termijn continuïteit van ontwikkelde transitiepaden te borgen- moet niet dwingend, maar faciliterend zijn voor bottom up initiatieven. De komende regeerperiode moeten tenminste 25 herkenbare doorbraakprojecten van de grond komen, met draagvlak onder burgers en bedrijven. Klimaat en Economie zijn niet te scheiden, daarom moet de minister van Economische Zaken tevens coördinerend minister zijn voor klimaat, energie en circulaire economie. Voor onrendabele top subsidiëring is een reservering oplopend naar 0,5 á 1 mld in 2021 nodig.

Infrastructuur, mainports, mobiliteit en logistiek

De Mobiliteitsalliantie heeft in haar programma "Vooruit! Slimmer, Groen, Flexibel en Veilig" een investeringsplan uitgewerkt voor het integraal aanpakken van mobiliteitsknelpunten op de korte termijn en een transitie naar veilige, slimme en duurzame mobiliteit en logistiek. Daarbij moeten alle vormen van mobiliteit aan de orde komen, digitalisering, zijn systeemdoorbraken nodig met onder meer snel, hoogfrequent OV voor de stedelijke bereikbaarheid (van "deur tot deur binnen de Randstad binnen het uur"; van Brainport naar Schiphol idem) en moet worden geëxperimenteerd met kilometerbeprijzing. Wij stellen voor te komen tot een integraal Mobiliteitsakkoord tussen overheid en bedrijfsleven. Daarvan moet investeren in de bereikbaarheid, de verduurzaming, de veiligheid en ontwikkeling van de mainports integraal onderdeel uitmaken. Zij moeten unieke, goed ontwikkelde verbindingsschakels van Nederland met de rest van de wereld blijven. De snel toenemende congestieproblematie (35-40 % toename files op de weg bijvoorbeeld, maar andere vormen van vervoer groeien) vraagt om korte termijn investeringen; samen met transitie-investeringen is een reservering gewenst oplopend tot 1 mld. Structureel in 2021.

Digitalisering

Digitalisering heeft de afgelopen 10 jaar ons dagelijks leven, economie en samenleving ingrijpend veranderd. De grootste veranderingen staan echter nog te komen. Dit vraagt

⁵ Al deze programma's zijn uitgewerkt in deelpublicaties van het NL Next Level Programma (www.nl-nextlevel.nl). De benodigde publieke middelen zijn bestemd voor investeringen waarvoor geen business case bestaat en voor onrendabele topsubsidiëring. Wanneer er wel een business case is voor private investeringen, maar risico's zijn te hoog voor de markt, kunnen met het instrumentarium van INVEST-NL investeringen mogelijk worden gemaakt.

om stevige investeringen, zowel van overheden als bedrijven. Zonder investeringen bepalen niet wij de ontwikkelingen, maar de ontwikkelingen ons. Onze toonaangevende mondiale data-hubs en goed ontwikkelde infrastructuur geven Nederland een topositie om op voort te bouwen. In een Manifest ondertekend door 60 partijen zijn de belangrijkste prioriteiten opgenomen en in NL Digitale Kwantumsprong schetsen we een uitgebreide agenda. In algemene zin zijn van belang investeringen in de digitale infrastructuur, cybersecurity en privacy, ICT in het onderwijs en de kansen met big data als nieuwe grondstof in de economie.

Specifieker is de veelbelovende kansen voor Nederland om voorsprongen op te bouwen met digitalisering van complexe domeinen met veel onderlinge afhankelijkheden: dat geldt voor zorg, mobiliteit, onderwijs, e-government en ketens in de private sfeer, zoals de voedselketen en smart industry. Wij zijn met publiek-private samenwerking in staat hier grote stappen te maken. Met Next Level Zorg kan door ontschot, preventieve en digitale zorg een viertal grote transitie worden bereikt, voor betere zorg dichtbij de patiënt⁶.

Voor digitale transformatie met doorbraakprojecten is een reservering op de rijksbegroting gewenst, oplopend tot ¼ mld. in 2021.

Bruisende steden, regio's en een vitaal platteland

In de komende decennia zal de Nederlandse bevolking toenemen naar 18 miljoen mensen. Er moeten 900 duizend nieuwe woningen bij worden gebouwd. Ook in Nederland zal verdere verstedelijking plaatsvinden, Nederland staat al bekend als een “Sustainable Urban Delta”. De stedelijke economie krijgt een ander gezicht door de snelle ontwikkelingen in bijvoorbeeld de retail. Binnensteden moeten bruisend en vitaal worden gehouden, leefbaar zijn met groen, steden moeten inclusief blijven en ongedeeld in plaats van gesegregeerd. Er moet geen kloof gaan ontstaan tussen enkele succesvolle stedelijke regio's en andere regio's in Nederland. Om te zorgen dat veel meer steden en dorpen in héél Nederland bruisen en het landelijk gebied leefbaar en vitaal blijft, is een regionale aanpak rond grote en kleinere gemeenten noodzakelijk. Daarnaast komen juist in de regio's de verschillende transitie-opgaven op gebiedsniveau bij elkaar: CO2 neutrale gebouwen/woningen, bouw van nieuwe woningen in binnenstad en in het buitengebied, de leefbaarheid van het buitengebied, de kwaliteit van het landschap en de omgeving, (binnen)stedelijke bereikbaarheid, digitale infrastructuur, zorg thuis, etc. Bij deze transformaties moet niet in langs elkaar heen werkende kokers worden gewerkt.

Het is daarom gewenst:

-te komen tot een programma Bruisende stedelijke regio's voor tenminste 15 regio-deals voor revitalisatie van binnensteden waarvoor een bedrag oplopend tot ¼ mld. in 2021 wordt gereserveerd.

-voor gerichte *integrale* regionale transitie-investeringen naast rijksmiddelen een deel van het accres aan middelen voor het Gemeente- en Provinciefonds (GF/PF) te reserveren (een bedrag oplopend tot 1,5 mld in 2021, waarvan 1 mld. uit het GF/PF).

Veiligheid: defensie, bestrijding criminaliteit en cybersecurity

Gelet op de internationale instabiliteit en de gemaakte afspraken in NAVO-verband moet de Nederlandse defensie-inspanning worden versterkt. Belangrijk is aan te sturen op meer (operationele) samenwerking binnen de European Defense Agency. Investeringen in het defensieapparaat ter grootte van 1 mld. zijn volgens deskundigen hard nodig om de “basis

⁶ Hierbij gaat het om de volgende 4 transformaties: “van health care naar home care”, “van generieke zorgoplossingen naar individueel maatwerk”, “van reparatiegeneeskunde naar preventieve geneeskunde”, “van gehandicapt leven naar leven zonder beperkingen”.

weer op orde te krijgen”. Dat mag waar zijn, toch is het niet voldoende. Er moet tegelijkertijd worden gemoderniseerd voor een innovatieve krijgsmacht van de 21ste eeuw. Daarvoor zijn door het Platform Defensie en Bedrijfsleven goede plannen ontwikkeld, die een investering vergen van 150 mln. op jaarbasis.

Veiligheid is in bredere zin een zaak van goede publiek-private samenwerking, zoals bij bewaking en bestrijding van criminaliteit. Er moet voldoende ruimte blijven voor private aanvullende dienstverlening op dit vlak.

Met data als grondstof in de moderne economie en de positie van Nederland als mondiale data-hub verdient cybersecurity meer aandacht. Met de oprichting van een publiek-privaat digitaal trustcenter, stevige impuls in onze cyberweerbaarheid met een concreet actieprogramma. en versterking van de capaciteit om cybercrime op te sporen, moet Nederland investeren om de “world’s safest place” te worden op het internet.

Nederland Innovatief Topland: een vernieuwd Wetenschaps- en Innovatiebeleid⁷

Nederland is een innovatief topland. Het topsectorenbeleid heeft in de afgelopen jaren de samenwerking in de driehoek van bedrijfsleven, wetenschap en overheid ontegenzeggelijk versterkt. Nu is de tijd rijp daarop voort te bouwen door een verlegging van de inzet van onderzoeks- en innovatiemiddelen naar de transitithema’s waar Nederland echt het verschil kan uitmaken. Het gaat dan onder meer om onderzoek en innovatie voor de energietransitie, voedselzekerheid en –veiligheid, water, smart mobility & logistics, gezondheid en sleuteltechnologieën die deze transities stutten (photonica, nano-electronica, etc.). Er kan een vliegende start worden gemaakt omdat hiervoor al concrete investeringsvoorstellen zijn ontwikkeld door de Kenniscoalitie van wetenschap en bedrijfsleven (onder meer gebaseerd op de Nationale Wetenschapsagenda en Next Level Innovatief Topland).

Ook is het van belang de “basis” van het onderzoeks- en innovatie-instrumentarium te versterken. Hierbij gaat het om het fundamentele beta-onderzoek, het toegepaste onderzoek, de PPS-toeslag voor private investeringen in publiek onderzoek en de kennisdiffusie naar het mkb. Voor versterking van de “basis” en de nieuwe focus op de transitithema’s is een investering nodig, oplopend tot 1 mld in 2021.

Financieel overzicht (mld. 2021, op jaarbasis)

Transitieprogramma’s:

➤ Energietransitie en circulaire economie	0,5 á 1,0
➤ Infrastructuur, mobiliteit en logistiek.	1,0
➤ Digitalisering.	0,25
➤ Bruisende steden, regio’s, vitaal platteland	
--Programma bruisende binnensteden.	0,25
--Gerichte integrale regionale transities	1,5
➤ Veiligheid van de 21 ^{ste} eeuw.	1,25

<i>Wetenschaps- en innovatieprogramma</i>	<u>1,0</u>
Totaal	6,0
-waarvan ten laste van GF/PF	1,0
-waarvan ten laste van budgettaire ruimte	5,0

⁷ Zie ook de Next Level publicatie: NL Innovatief Topland.

4. Lastenbeleid: van lastenverzwaring naar lastenverlichting

- Zowel burgers als bedrijven zijn zwaar aangeslagen met lastenverzwaring door het vorige kabinet. Burgers ontvingen in 2016 al 5 mld lastenverlichting. Nu de overheidsfinanciën sterk verbeteren dankzij belastingmeevallers, moeten burgers én bedrijven in vergelijkbare mate kunnen profiteren van lastenverlichting. Bij ongewijzigd beleid dreigt zelfs verdergaande lastenverzwaring ter grootte van 5 ½ mld (basispad CPB).
- Lastenverlichting moet worden gegoten in een vorm die structuurversterkend en blijvend is en ruimte voor investeren geeft. Voor ondernemers is daarom gewenst te komen tot substantiële verlaging van het vpb-tarief en (uiteindelijk afschaffing van) dividendbelasting, in combinatie met ruimere mogelijkheden voor (kleinschalig) investeringsaftrek en willekeurig afschrijven en behoud van de fiscale innovatieregelingen (innovatiebox en WBSO). Ondernemers in de IB moeten kunnen profiteren van de verlaging van de IB-tarieven voor de middengroepen.
- Versterking van het fiscale vestigingsklimaat is ook dringend noodzakelijk in het licht van de voorstellen in de VS voor de winstbelasting en de Brexit. Daarbij is behoud van de 30 % regeling cruciaal. De sterk afwijkende nationale bonuscap en bankenbelasting plaatst Nederland ook buiten beeld. Er is geen enkele reden hier te blijven afwijken van de Europese afspraken als dit reële kansen op groei en werkgelegenheid wegneemt.
- De wig op arbeid moet worden verlaagd door verlaging van de werkgeverslasten⁸ en verhoging van de tax credits voor werknemers (arbeidskorting) in het onderste deel van het loonebouw in combinatie met een herziening van het huidige ingewikkelde stelsel van inkomensafhankelijke kortingen en toeslagen. Terwijl zo minimumloonkosten worden verlaagd, is het niet verstandig deze voor de jeugd verder te verhogen, zeker niet zolang geen deugdelijke evaluatie over de effecten van de eerste verhoging voorhanden is.
- Met de ruimte voor lastenverlichting moeten ook de IB-tarieven voor middeninkomens worden verlaagd en het toptarief worden teruggebracht naar 49% (hoger dan dit levert volgens het CPB geen extra belastingopbrengst op, integendeel zelfs).
- Wij zijn geen voorstander van energie-, milieu- en lifestylebelastingen voor zover deze de concurrentiepositie van bedrijven afbreken, hoge inkomensoffers vragen, tot veel grensverkeer leiden, met hoge administratieve lasten gepaard gaan en ineffectief zijn voor de ermee te bereiken doelen. Fiscale vergroening kan waar deze wel mogelijk is beter worden ingezet voor stimulering van investeringen in groene transitie. Milieulasten worden door burgers en bedrijven gedragen en zijn uiteindelijk lasten op de minst mobiele productiefactor, oftewel op arbeid.

⁸ Dat kan via de LIV als deze wordt ontdaan van het uren criterium (1248 uur per jaar) voor meer werkgelegenheidskansen.

Verschuiven van belastingheffing brengen de lasten op arbeid niet effectief omlaag, daarvoor is echte lastenverlichting nodig. Het lage btw-tarief, van groot belang voor binnenlandse sectoren en consumenten, moet ongewijzigd blijven evenals fiscale regelingen gericht op de continuïteit van ondernemingen.

5. *Sociale Kansenagenda*⁹

- Voor weer gezonde verhoudingen op de arbeidsmarkt moeten allereerst de bestaande knelpunten met de WWZ, de Loondoorbetaling bij ziekte en de wetgeving over zzp-ers (DBA) worden opgelost. Ondernemers moeten weer mensen durven aannemen en als opdrachtgever durven contracteren. Werkenden krijgen zo meer kansen op werk, ook in arbeidscontracten voor onbepaalde tijd.
- Zzp-ers zijn niet meer weg te denken. De onduidelijkheid voor opdrachtgevers als gevolg van de wet DBA moet worden weggenomen met een wettelijk te verankeren ondernemersovereenkomst, waarin de zzp-er willens en wetens verklaart als zzp-er te werken en opdrachtgevers geen risico's meer lopen bij contractering op deze basis. Aan de zelfstandigenaftrek en MKB-winstvrijstelling moet niet worden gemorreld. Wel moet voor verzekeren van inkomensderving bij ziekte- en arbeidsongeschiktheid voor zzp-ers een oplossing worden gevonden. Zzp-ers moeten evenals werknemers toegang krijgen tot de publieke IVA voor duurzame volledige arbeidsongeschiktheid. Voor langdurige ziekte en gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid kan er voor zzp-ers een betaalbare publieke verzekering komen op minimumniveau, met de mogelijkheid van opt-out (privaat verzekeren of eigen risico dragen).
- De snelle technologische ontwikkelingen en het kleiner wordende arbeidspotentieel maken dat onderwijs en bedrijfsleven steeds meer de krachten moeten bundelen zodat mensen goed gekwalificeerd zijn en blijven. Dit vraagt:
  - Het bieden van gelijke kansen begint met voorschoolse voorzieningen. Kinderen met een achterstand moeten in aanmerking komen voor extra stimuleringsprogramma's. In aanvulling daarop dient er voor alle kinderen van 2 tot 4 jaar, ongeacht of hun ouders werken, voorschoolse voorzieningen beschikbaar te zijn. Hier wordt de basis gelegd voor het 'leren leren' dat gedurende de hele schooltijd verder gevormd wordt en tot een "leven lang ontwikkelen" moet leiden.
  - Vernieuwing aan de basis in het primair en voortgezet onderwijs door nieuwe curricula met vakoverstijgende vaardigheden (leren leren, creëren, kritisch denken, probleemoplossend vermogen, samenwerken), digitale vaardigheden en ondernemerschap. Scholen moeten samen met de omgeving deze innovatie realiseren met financiering uit een hiervoor in te stellen investeringsfonds.
  - Uitbreiding en verduurzaming van lerende werkomgevingen zoals in de Centra voor innovatief vakmanschap (MBO) en Centres of expertise (HBO). Dit zorgt voor beter onderwijs, doorlopende leerlijnen, laagdrempelige toegang tot toegepast onderzoek, beter geschoolde

⁹ Dit vormt onderdeel van het overleg in de SER.

studenten en omgeschoolde zittende medewerkers. Met “regionale innovatiefondsen beroepsonderwijs”, met cofinanciering van de ministeries van EZ, OCW en SZW, kan worden gestimuleerd dat regionale doelen en ambities verweven worden met landelijke prioriteiten.

- Investerings in excellent hoger onderwijs waardoor studeren in Nederland aantrekkelijker wordt voor internationale studenten.
  - Aanjagers als Techniepact en Zorgpact - waarin betrokken partijen gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen- voortzetten zodat de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt blijft verbeteren.
  - Een transitieprogramma “21ste-eeuws werken en leren” om “permanent leren” praktijk te gaan maken voor elke werkende. Ons voorstel is hiervoor een Task Force in het leven te roepen. Werkenden moeten gaan beschikken over een persoonlijke ontwikkelingsrekening, te vullen door de werkende zelf, de transitievergoeding en de werkgever. Het onderwijsaanbod zal ook toegesneden moeten worden op werkenden, met een level playing field voor publiek en privaat onderwijs. Er moet een advies- en begeleidings-infrastructuur komen, zoveel mogelijk digitaal opgezet, voor werkenden op elk opleidingsniveau. Nieuwe vormen van (informeel) permanent leren op de werkplek, kunnen financieel ondersteund met effectieve vraagfinanciering; er is meer aandacht nodig voor formele erkenning van permanent leren op de werkplek (verworven competenties) binnen en tussen sectoren.
- Voor pensioenopbouw moet een nieuwe regeling mogelijk worden van persoonlijk pensioenvermogen met collectieve risicodeling conform het (komende) advies van de SER. Daarbij wordt voorzien in een kostenneutrale afschaffing van de zogenaamde doorsneepremie en een toets op houdbaarheid en intergenerationele fairness van de gekozen maatvoering van de collectieve risicodeling. Flexibiliteit van de AOW-leeftijd kan mogelijk worden gemaakt, maar moet budgettair neutraal worden vormgegeven.

6. *Lucht voor ondernemerschap*

- Ondernemerschap in al zijn diversiteit is de bron van groei en banen. Barrières in wet- en regelgeving die in de weg staan van het ondernemerschap, vernieuwing, innovatie en/of investeringen moeten worden weggenomen.
- Ondernemerschap draagt bij aan lokale initiatieven, regionale groei en werkgelegenheid en vormt voor veel jonge mensen de springplank naar het internationale niveau. Het grootste deel van de bedrijven bestaat uit mkb-bedrijven en familiebedrijven. Maar beleid en regelgeving gaan vaak voorbij aan deze werkelijkheid. Voor alle nieuwe wet- en regelgeving moet er daarom een MKB-toets komen, waarbij de toepasbaarheid aan de praktijk wordt getoetst door een ondernemerspanel.

- Per saldo mag de regeldruk niet toenemen. Dat geldt voor eenmalige en structurele lasten. Om dit te bewaken moet er een opvolger van Actal komen die bij nieuwe regelgeving op drie momenten in het wetgevingsproces advies uitbrengt: bij de start van de beeldsvorming, bij de consultatieversie en bij de ministerraadversie.
- Voor bestaande regels moet er een publiek-private commissie komen die het kabinet adviseert en concrete knelpunten identificeert.
- Voor betere toegang tot risicodragend en vreemd vermogen moet in de uitwerking van INVEST-NL ruimte komen voor flexibele vormgeving van (garantie)regelingen met ruimte voor schuiven van budgetten naar gelang vraag uit de markt. Daarbij moet het budget voor met name regelingen voor eigenvermogensvorming en investeringen omhoog en kan via een bescheiden box 3 vrijstelling een bedrag van ettelijke miljarden van particuliere spaarders worden vrijgemaakt voor investeringen in startups en mkb-ondernemingen.
- Er moet meer ruimte komen voor ondernemerschap in de (semi)publieke ruimte. Ons voorstel is een lange termijn agenda op te stellen om ondernemerschap in semipublieke sectoren te bevorderen; daarbij moet er rust komen op het vlak van regelgeving, en de wetgeving over de normering van topinkomens worden herzien. De publieke sector moet concurrerend kunnen blijven.
- De Wet markt en overheid moet worden aangescherpt en de algemeen belang bepaling geschrapt. Inbestedingen door het Rijk in de afgelopen kabinetsperiodes moeten worden teruggedraaid. De toegang van het mkb tot aanbestedingen moet verbeterd worden met meer kansen en minder lasten. En er moet een nieuwe Wet open overheid komen die uitvoerbaar en betaalbaar is en alleen overheden reguleert, niet private partijen.

7. *Samenwerking in de EU*

- In de instabieler wereld van vandaag is intensieve samenwerking binnen de EU noodzakelijk voor de veiligheid van ons land, het beheersen van ongewenste migratiestromen en bestrijding van terrorisme. Op deze terreinen is niet minder, maar meer Europese samenwerking noodzakelijk. De bescherming van de gemeenschappelijke buitengrens vergt nieuwe investeringen. Nederland moet actief participeren in een groot opgezet Europees economisch transformatie- en veiligheidsplan voor Afrika, door betere benutting van het huidige OS-budget voor de economische opbouw en werkgelegenheidskansen in Afrika.
- Nederland wordt als buurland, grote handels- en investeringspartner relatief zwaar getroffen door een Brexit. Daarom moet Nederland inzetten op een goed transitie- en toekomstig handelsakkoord, met zoveel mogelijk behoud van de interne markt en een douane-unie en een effectief mechanisme voor geschillenbeslechting bij verstoring van het level playing field voor Britse en EU-bedrijven.

- Voor Nederlandse bedrijven liggen er nog grote economische kansen in de EU. Prioriteit moet daarom blijven het vervolmaken van de Interne Markt door het wegnemen van disproportionele regels en het openbreken van markten zoals de interne digitale markt.
- De EU is voor Nederland de springplank voor handel en investeren in de rest van de wereld. Handelsakkoorden blijven wezenlijk, en kunnen na positieve toetsing aan de in de SER geformuleerde eisen, ook breed maatschappelijk draagvlak houden. Het is tegelijkertijd noodzakelijk dat de EU zijn handelsdefensie-systeem herzielt. Dat is nu te traag en onvoldoende effectief, zoals is gebleken bij de dumping van Chinees staal op de Europese markten.

8. *Internationaal open vestigingsklimaat en internationaal zakendoen*

- De hervorming van de Amerikaanse winstbelasting kan tot een exodus leiden van Amerikaanse hoofdkantoren en dochterondernemingen uit Nederland. Bij een winstbelasting in de VS met op exporten een tarief van 0 % wordt verplaatsing van activiteiten naar de VS aantrekkelijk. Het Verenigd Koninkrijk heeft aangekondigd de winstbelasting ook concurrerender te maken. Na de Brexit zal men daar scherper op gaan acteren voor het behoud van buitenlandse investeringen. Nederland moet ook tegen de achtergrond van deze ontwikkelingen zijn vestigingsklimaat sterk verbeteren door aanpassing van het rigide ontslagrecht, behoud van de 30% regeling, verlaging van de vpb-tarieven en meer ruimte voor internationale scholen.
- De open kapitaalmarkt voor bedrijfsovernames moet worden gekoesterd, maar ondernemingen moeten wel voldoende mogelijkheden hebben zich te voorzien in bescherming tegen “bad governance”, dat wil zeggen onzorgvuldig handelen uit korte termijn gewin dat niet in het belang is van alle betrokken stakeholders en de investeringen van Nederland in kennis-ecosystemen.
- De focus in de financiële sector heeft de afgelopen jaren gelegen bij herstel van soliditeit. Zowel het nationaal als het Europees toezicht zijn versterkt. In de bancaire sector zijn hogere kapitaalbuffers opgebouwd, een resolutiefonds opgericht, een Europees depositogarantiestelsel gevuld en bail-in is geïntroduceerd. Een verdere voltooiing van de Bankenunie is daarbij van belang. Maar het is ook cruciaal dat de financiële sector een optimale bijdrage kan leveren aan de economische groei in Nederland. Gezien het internationale karakter van de Nederlandse economie zet additionele nationale regelgeving de financiële sector op achterstand. Afschaffing van de bankenbelasting, de 20% bonuscap (tegen 100 % in de EU) en behoud van de fiscale aftrek van converteerbare schuldtitels moeten in dit licht worden gezien.
- Nederland maakt onvoldoende gebruik van de internationale groeikansen. Al heel lang houden de verdiensten uit export gelijke tred met de groei van het nationale inkomen, bij een veel snellere groei van wereldwijde afzetmogelijkheden. De transitieuitdagingen – zoals deze ook zijn neergelegd in de Sustainable

Development Goals- zijn wereldwijde uitdagingen en dito marktkansen, die in een goed publiek-privaat samenspel te verzilveren zijn. Het MKB kan moderner en beter worden bediend in het internationale zakendoen. Er is een investering van 50 á 100 mln. per jaar nodig in het op te zetten nieuwe publiek-private netwerk om dit met een meerjarige programmatische aanpak en een versterkt buitenlandnetwerk te bereiken.